

Dr n. med. Marek Durakiewicz
*Wojewódzki Szpital im. Jana Pawła II
w Zamościu*

DOROBEK NAUKOWY DOKTORA TADEUSZA ONYSZKIEWICZA

Zasoby Archiwum zamojskiego dzięki szczodrości Rodziny wzbogaciły się w ostatnim czasie o wiele wartościowych pamiątek i dokumentów po drze nauk medycznych Tadeuszu Onyszkiewiczzu wieloletnim Ordynatorze Oddziału Chirurgicznego i Dyrektorzem Szpitala Powiatowego w Zamościu.¹ Są wśród nich teksty kilku prac naukowych i referatów wygłaszanych na lekarskich spotkaniach naukowych autorstwa Dra Onyszkiewicza, Złożyły się na nie następujące prace: 1 artykułu kazuistyczny, 2 rękopisy oraz 5 maszynopisów z licznymi ręcznymi dopiskami w tekście i na marginesach. Są one wyrazem szerokich naukowych zainteresowań autora i dowodem na jego stałe dążenie do poszerzenia własnej wiedzy medycznej. Poniżej przedstawiona została tematyka i analiza tych tekstów oraz ich znaczenie dla współczesnej medycyny.

1. Artykuł ***Dwa przypadki Ileus Verminosus***, „Polska Gazeta Lekarska” R. XVII, nr 36 z 4 września 1938 s. 1-5, z jednym zdjęciem w tekście (w aktach T. Onyszkiewicza nadbitka artykułu).

Praca jest napisanym żywym językiem i opatrzonym stosownym piśmiennictwem opisem kazuistycznym dwu leczonych operacyjnie przypadków niedrożności jelita u dzieci przyczynowo związanych z powstaniem guza będącego kłębowiskiem glist. Omawiane schorzenie ze względu na rzadkość występowania niewątpliwie stanowiło dla czytelników wartościową lekturę. Pochodzi z okresu asystentury Dr. Tadeusza Onyszkiewicza w Oddziale Chirurgii dla Dzieci Szpitala Powszechnego we Lwowie i powstała pod kierunkiem ordynatora, Profesora Władysława Dobrzanieckiego.

2. ***„Przypadek Myositis Ossificans progressiva” z Oddziału Chirurgii Dziecięcej Szpitala św. Zofii we Lwowie***, maszynopis, s. 1-3, brak daty i piśmiennictwa.

Jest to najprawdopodobniej tekst referatu wygłoszonego na spotkaniu naukowym Towarzystwa Lekarskiego we Lwowie w okresie przedwojennym

¹ Zob. poprzedzający ten tekst artykuł biograficzny K. Czuby *Dr Tadeusz Stanisław Onyszkiewicz (1906-1989)*, s. 53-58.

co potwierdza choćby szyk pierwszego zdania *Pozwolę sobie Państwu przedstawić...* Autor bardzo szczegółowo omawia badanie kliniczne chorego (kostniejące zapalenie mięśni) jak też wykonaną diagnostykę różnicową w tym przypadku. Być może odczyt powiązany był z bardzo popularną w tamtym czasie prezentacją chorego? Rokowanie, pomimo podjętego leczenia radioterapią, było najprawdopodobniej niepomyślne ze względu na brak stosownego przyczynowego leczenia zachowawczego lub operacyjnego. Jest to ciekawy opis bardzo rzadkiego schorzenia wieku dziecięcego.

3. ***Uwagi w związku z dokonanymi operacjami przepuklin pachwinowych***, maszynopis, s. 1-3, z tabelą obrazującą dane liczbowe umieszczoną w tekście, brak piśmiennictwa.

Praca jest opartą o naukowe podstawy analizą 10-cioletniego dorobku Oddziału Chirurgii Szpitala Powiatowego w Zamościu z okresu od 01.01.1939 do 01.01.1949 roku podpisaną przez Dyrektora Szpitala Doktora Tadeusza Onyszkiewicza. W podsumowaniu zawiera wiele cennych uwag i szczegółów technicznych, stosowanych z powodzeniem i zalecanych przez autora. Ze względu na dużą ilość praktycznych zaleceń prawdopodobnie jest tekstem wystąpienia na spotkaniu naukowym Towarzystwa Lekarskiego w Zamościu lub też w Lublinie.

4. ***Postępowanie chirurgiczne w pękniętych wrzodach żołądka i dwunastnicy***, maszynopis, s. 1-7, brak piśmiennictwa przy licznych odwołaniach w tekście do danych z literatury.

Prawdopodobnie tekst pochodzi z lat 50-tych (najnowsza datowana pozycja piśmiennictwa z roku 1952). Jest to szeroko zarysowana praca poglądowa wyczerpująco przedstawiająca ówczesny zakres wiedzy medycznej dotyczącej omawianego zagadnienia. Nie brak w niej cytatów z literatury, nie brak też celnych uwag praktycznych czy też zaleceń co do postępowania wynikających z rozległej praktyki autora. Szczególnie interesująco omówiono wskazania do resekcji lub też prostego zaszcicia wrzodu żołądka zakończone jakże cenną i dzisiaj uwagą: *obie metody (...) mają swoją uzasadnione miejsce a osobiste doświadczenie chirurga wskaże właściwą drogę postępowania w każdym poszczególnym przypadku.*

5. ***Masywne krwawienie z górnego odcinka przewodu pokarmowego***, maszynopis, s. 1-6, brak piśmiennictwa.

Praca poglądowa szczegółowo omawiająca etiologię, objawy kliniczne, wywiad i postępowanie diagnostyczne w przypadkach tego schorzenia. W proponowanym schemacie leczenia autor uwzględnił wskazówki dotyczące postępowania ogólnego z chorymi, uzupełnienia krwi, leczenia farmakologicznego (dieta, środki alkalizujące i leki uspokajające) jak też wskazania do operacji doraźnej w przypadku krwawienia z górnego odcinka przewodu pokarmowego. Brak danych co do okresu powstania tekstu jednak w oparciu o zalecane metody postępowania pochodzi on najprawdopodobniej z lat 50-tych.

6. [***Jesienią 1944 do Szpitala w Sztokholmie trafiło dwóch chorych...***], rękopis s. 1-11 (B-L)

Zawiera przegląd historii powstawania chirurgii klatki piersiowej, serca i naczyń bardziej o charakterze popularnym niż naukowym. Praca pogładowa będąca być może materiałem odczytu lub pogadanki powstała najprawdopodobniej w roku 1970 (rok ustalono na podstawie zapisu w treści pracy *...transplantację serca dokonał profesor Christian Bernard 13 lat temu...* (Operacja miała miejsce w roku 1967 w Kapsztadzie – przypis autora).

7. [***Osiągnięcia nowoczesnej chirurgii...***], maszynopis s. 1-8 + rękopis s. 1-22.

Jest to niewątpliwie treść wykładu szkoleniowego omawiającego najnowsze zdobycze chirurgii i metody ich zastosowania praktycznego. Tekst zawiera liczne uwagi na marginesach typu „epidiaskop!”, „motor, wolne obroty” itp. niewątpliwie wspomagające prelegenta podczas prelekcji. W części rękopiśmiennej liczne odwołania do literatury, tekst prawdopodobnie z lat 70-tych.

8. [***Jeszcze nie tak dawno słowo chirurgia kojarzyło się z cierpieniem...***], rękopis, s. I-VIII.

Zarys historii rozwoju chirurgii od średniowiecza do czasów współczesnych. Onyszkiewicz wymienia w nim najważniejsze kroki milowe typu wynalezienia narkozy, septyki i antyseptyki. Nieco bardziej szczegółowo przedstawia chirurgiczne osiągnięcia w zakresie operacji serca i naczyń. Praca jest niedokończona lub też pozbawiona zakończenia, niewątpliwie stanowiła projekt prelekcji lub wykładu. Brak możliwości określenia czasu jej powstania jednak może pochodzić z lat 70-tych.

PODSUMOWANIE

Prezentowany materiał wskazuje na wielokierunkowość zainteresowań medycznych ich autora oraz dążenie do prezentacji wyników własnych przed współczesnym światem medycznym. Dokumenty 1 i 2 to ciekawe opisy przypadków przedstawione sposobem typowym dla prasy medycznej okresu przedwojennego. Stanowią dowód wnikliwości obserwacji i szerokiej znajomości aktualnej literatury przez autora. Dokument 3 to analiza wykonanych w Zamościu operacji przepuklin, wzbogacona o wnioski wynikające z własnego doświadczenia. Dokumenty 4 i 5 dotyczą, będącego do niedawna utrapieniem każdego Oddziału Chirurgii, problemu krwawienia z górnego odcinka przewodu pokarmowego. Ostatnie z omawianych (prace 6, 7 i 8) przedstawiają wyraźnie chęć propagowania najnowszych zdobyczy chirurgii przy wyraźnej fascynacji autora chirurgią klatki piersiowej, serca i naczyń oraz transplantologią. Zgromadzone materiały archiwalne niewątpliwie potwierdzają, że chirurgia zamojska pchnięta na szerokie tory impulsem danym w latach 1919-1921 przez Ordynatora Wojskowego Oddziału Chirurgicznego Profesora Ro-

romualda Węglowskiego² w latach kolejnych znalazła godnego następcę w osobie doktora Tadeusza Onyszkiewicza. Dzisiejszy jej rozwój w postaci wysoko specjalistycznych ośrodków Kardiochirurgii, Neurochirurgii, Chirurgii Naczyniowej, Chirurgii Ogólnej i Dziecięcej, Ortopedii, Okulistyki i Laryngologii byłby niemożliwy bez przetarcia szlaków przez szereg wartościowych i ofiarnych lekarzy, którzy swój los związali z Zamościem.

² M. Durakiewicz, *Zamojski okres działalności profesora Romualda Węglowskiego*, „Acta Angiologica”, t. 9, 2003, nr 2, s. 85-95.